

Право інтелектуальної власності

УДК 321.01:321.64

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15015864>

Захист прав інтелектуальної власності: міжнародні стандарти та національне законодавство

Гутий Богдан Володимирович

доктор ветеринарних наук, професор, завідувач кафедри гігієни, санітарії та загальної ветеринарної профілактики імені М. В. Демчука, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, вул. Пекарська, 50, Львів, 79010, Україна? e-mail: bvh@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5971-8776>

Прийнято: 18.01.2025|Опубліковано: 29.01.2025

***Анотація.** Розвиток цифрових технологій нерозривно пов'язують із необхідністю вдосконалювати правові механізми охорони права інтелектуальної власності. Сучасні умови розвитку суспільства сприятливі не лише для розвитку інтелектуальної власності, авторів та правовласників, а й для економічного розвитку держави загалом. Міжнародні стандарти у цій сфері спрямовуються на гармонізацію правових норм, забезпечення правової визначеності та захисту від порушень.*

У статті розглядають основні договори та угоди, які врегульовують питання захисту інтелектуальної власності, зокрема Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів, Угоду ТРІПС (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), Договір ВОІВ про авторське право та інші нормативно-правові акти, що регулюють питання інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Разом з тим, головна увага приділена механізмам захисту авторських прав, торговельних марок і промислових зразків, розглянуто

особливості національного законодавства щодо захисту інтелектуальної власності, в тому числі й міжнародні стандарти. Конфлікти, які виникають у сфері захисту прав інтелектуальної власності в основному пов'язані із порушеннями цих прав в міжнародній площині, недостатнім правовим регулюванням у деяких юрисдикціях та складністю доведення факту порушення прав. Часто виникають проблеми із адаптацією національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів, що створює юридичну невизначеність. Крім того, розвиток цифрових технологій та Інтернету ускладнює процес моніторингу та контролю за порушеннями, які унеможливають вдосконалення існуючих правових механізмів.

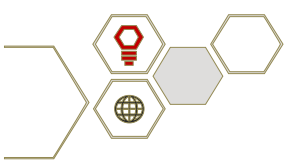
В результаті дослідження зроблено висновки щодо необхідності подальшої гармонізації національних норм відповідно до міжнародних стандартів, посилення захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності, розробка ефективних механізмів протидії правопорушенням у цій сфері. Окрему увагу слід приділити удосконаленню правозастосовної практики, посиленню відповідальності за порушення та впровадженню сучасних технологічних інструментів для моніторингу та захисту прав інтелектуальної власності.

***Ключові слова:** інтелектуальна власність, механізми захисту, суспільні інтереси, Бернська конвенція, ВОІВ, ТРІПС, правовий захист, гармонізація законодавства.*

Protection of intellectual property rights: international standards and national legislation

Gutyj Bogdan

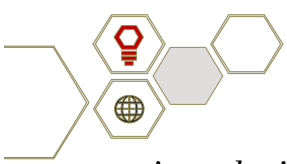
Doctor of Veterinary Sciences, Professor, Head of the Department of Hygiene, Sanitation and General Veterinary Prevention named after M. V. Demchuk, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, Pekarska St. 50, Lviv, 79010, Ukraine, e-mail: bvh@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5971-8776>

Abstract. *The development of digital technologies is inextricably linked with the need to improve legal mechanisms for the protection of intellectual property rights. Modern conditions for the development of society are favorable not only for the development of intellectual property, authors and copyright holders, but also for the economic development of the state as a whole. International standards in this area are aimed at harmonizing legal norms, ensuring legal certainty and protection from violations.*

The article examines the main treaties and agreements that regulate the protection of intellectual property, in particular the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, the TRIPS Agreement (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), the WIPO Copyright Treaty and other regulatory legal acts that regulate intellectual property issues at the international level. At the same time, the main attention is paid to the mechanisms for the protection of copyrights, trademarks and industrial designs, and the features of national legislation on the protection of intellectual property, including international standards, are considered. Conflicts arising in the field of intellectual property rights protection are mainly related to violations of these rights in the international arena, insufficient legal regulation in some jurisdictions and the difficulty of proving the fact of violation of rights. Problems often arise with the adaptation of national legislation in accordance with international standards, which creates legal uncertainty. In addition, the development of digital technologies and the Internet complicates the process of monitoring and controlling violations, which makes it impossible to improve existing legal mechanisms.

As a result of the study, conclusions were drawn regarding the need for further harmonization of national norms in accordance with international standards, strengthening the protection of intellectual property rights, and developing effective mechanisms for combating violations in this area. Special attention should be paid to improving law enforcement practice, strengthening liability for violations, and

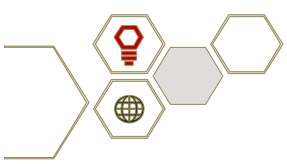

introducing modern technological tools for monitoring and protecting intellectual property rights.

Keywords: *intellectual property, protection mechanisms, public interests, Berne Convention, WIPO, TRIPS, legal protection, harmonization of legislation.*

Постановка проблеми. Захист прав інтелектуальної власності є важливим чинником економічного та інноваційного розвитку в сучасному світі. Незважаючи на існування міжнародних стандартів у сфері захисту інтелектуальної власності, рівень правозастосування у різних країнах залишається нерівномірним, і сприяє формуванню ризиків для власників інтелектуальної власності. Кількість випадків піратства, контрафакції та недобросовісного використання технологій свідчить про необхідність удосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності. Крім того, транснаціональний характер порушень інтелектуальної власності ускладнює їх ефективне розслідування та притягнення порушників до відповідальності. В рамках цього, гармонізація національного законодавства у відповідності до міжнародних стандартів і посилення заходів боротьби з порушеннями є актуальним завданням для держав та міжнародних організацій, які займаються питанням захисту прав інтелектуальної власності.

Визначене питання потребує комплексного аналізу міжнародних стандартів захисту інтелектуальної власності, їх імплементації у національне законодавство та ефективності механізмів правозастосування. Особливо важливо дослідити, наскільки національні правові системи відповідають вимогам міжнародних угод, таких як Угода ТРІПС, Бернська та Паризька конвенції, а також розглянути проблеми їх реалізації в умовах цифрової економіки. Крім того, необхідно оцінити роль міжнародних організацій, зокрема ВОІВ та СОТ, у забезпеченні правової охорони інтелектуальної власності та подоланні транснаціональних загроз, пов'язаних із порушеннями у цій сфері. Аналіз правозастосовної практики різних країн дозволить визначити основні бар'єри на шляху до ефективного захисту інтелектуальної власності та

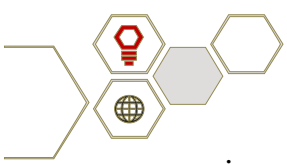

запропонувати механізми їх подолання. Зважаючи на це, важливим залишається пошук оптимального балансу між захистом прав правовласників, інтересами суспільства та необхідністю забезпечення доступу до інновацій і технологій. Таким чином, дослідження цієї проблеми сприятиме вдосконаленню правового регулювання у сфері інтелектуальної власності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання захисту прав інтелектуальної власності займалося чимало фахівців як у вітчизняному, так і в міжнародному науковому просторі. Серед дослідників необхідно виокремити Н. М. Гресь [7], В. В. Стрельник разом із А. В. Калита і А. Ю. Тарасенко [2], І. І. Комарницьку та М. М. Буцяк [10], С. В. Холявко [11], П. Ю. Шпенюву [15], О. О. Ізбаш [16], З. Скарлецьку [17] та інших. Однак, незважаючи на розробленість, питання захисту інтелектуальної власності залишається недослідженим і потребує детального опрацювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на існування міжнародних стандартів захисту інтелектуальної власності, проблема їхньої ефективної імплементації в національні правові системи залишається дійсною, особливо для країн, які розвиваються. Недостатня координація між державами у боротьбі з порушеннями інтелектуальної власності, ускладнює правове застосування чинних норм. Відсутність єдиної методики оцінки шкоди, завданої порушенням права інтелектуальної власності, сприяє формуванню труднощів, пов'язаних із відшкодуванням збитків правовласникам. Також залишається відкритим питання встановлення балансу між захистом прав інтелектуальної власності та суспільними інтересами до об'єктів інтелектуальної власності. Необхідність адаптації законодавства до нових викликів цифровізації потребує розробки більш ефективних міжнародних механізмів захисту та оновлення національно-правових норм.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у всебічному аналізі міжнародних стандартів захисту інтелектуальної власності та оцінці їх імплементації в національні правові системи. Завданнями

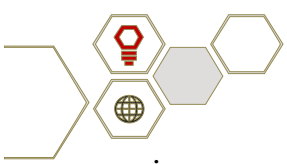

дослідження є: визначення основних міжнародних угод та нормативно-правових актів, що регулюють сферу інтелектуальної власності; аналіз національного законодавства з точки зору його відповідності міжнародним стандартам; виявлення основних проблем правозастосування та механізмів боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності; оцінка ефективності міжнародної та вітчизняної співпраці у цій сфері. Окрему увагу приділено питанням адаптації законодавства у відповідності до цифрових викликів та транснаціонального характеру правопорушень. Очікується, що на основі проведеного аналізу сформулюються пропозиції подальшого вдосконалення правових механізмів захисту інтелектуальної власності на національному та міжнародному рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтелектуальна власність є цінним активом, який відіграє ключову роль у стимулюванні інновацій та розвитку суспільства, наповненні бюджету і розвитку економіки загалом. Охорона прав інтелектуальної власності зосереджується на наукових дослідженнях, оскільки з розвитком інноваційних технологій з'являються нові способи їх порушення. Вітчизняні дослідники наголошують, що об'єкти права інтелектуальної власності досить часто зазнають порушень у вигляді їх неправомірного використання, посягання на них, використання їх не за цільовим призначення, копілюванням тощо.

Варто відзначити, що охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності здійснюється через різні механізми та процедури, закріплені як у національному законодавстві кожної країни, так і в міжнародних нормах. Одним із ключових способів захисту є притягнення порушників до відповідальності, адже особа, яка завдає шкоди правовласнику, повинна відповідати за свої дії. Водночас варто зазначити, що гарантії справедливого вирішення спорів не можуть ґрунтуватися виключно на судовій системі [1, с. 38].

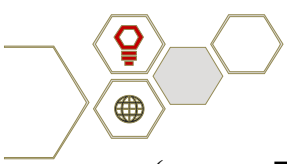
Група вітчизняних дослідників наголошує, що до альтернативних методів вирішення конфліктів у сфері інтелектуальної власності належать: зобов'язання компенсувати збитки, в тому числі упущену вигоду, виконання певних зобов'язань, встановлених законом чи угодою між сторонами, а також низку

інших порушень. Відшкодування збитків є одним із найдавніших способів захисту прав, що застосовувався ще в історії людства. Його зміст полягає у відшкодуванні майнових втрат особи, чиї права були порушені, за рахунок порушника, який не визнав або оскаржив ці права. Такий метод захисту необхідно розглядати через дві складові – реальні збитки та упущену вигоду. Реальні збитки зазвичай стосуються витрат, які особа понесла або має понести для відновлення порушеного права інтелектуальної власності. Водночас, у практиці захисників прав інтелектуальної власності часто висловлюється думка, що доведення «реальних збитків» є складним через існуючі норми цивільного законодавства. Поняття «упущена вигода» пов'язують з оцінкою втрат, які могли б виникнути у разі нормального розвитку подій, зокрема у вигляді приросту майна. Однак ці втрати повинні бути документально підтверджені, причому такі документи мають бути беззаперечними. Так, потерпіла сторона має довести, що мала реальну можливість отримати додатковий прибуток чи іншу майнову вигоду, яка значно підвищила б цінність її майна, якби на нього не було здійснено посягання [2, с. 251].

Дослідники І. І. Комарницький та М. М. Буцяк наголошують на окремих положеннях захисту прав громадян в процесі їх творчої діяльності. Вказані положення закріплені також в Конституції. Так, ст. 41 Конституції визначає, що кожна людина має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю творчістю та результатами інтелектуальної діяльності. Подібно до ст. 41, ч. 1 ст. 54 Конституції ніхто не може використовувати інтелектуальну власність на власний розсуд. Загалом, Конституція гарантує свободу творчої діяльності у всіх її сферах інтелектуальної діяльності. Охорона прав інтелектуальної власності, а також захист інтересів авторів є конституційним принципом, який лежить в основі забезпечення правового захисту авторських прав та інших аспектів інтелектуальної діяльності.

Окрім того, правові основи регулювання та захисту виключних прав інтелектуальної власності в Україні визначені в Книзі четвертій Цивільного кодексу України [4] «Право інтелектуальної власності», а також у Книзі п'ятій

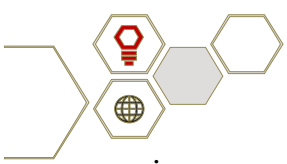
(глави 75 і 76), яка охоплює договірні аспекти розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Крім того, ця сфера регулюється низкою спеціальних законів, підзаконних актів та міжнародних угод.

Стаття 418 ЦК України [4] визначає, що право інтелектуальної власності це право особи на результати її інтелектуальної чи творчої діяльності, а також на інші об'єкти, передбачені Цивільним кодексом України та відповідними законами. Визначене право є непорушним і охороняється законом. Термін «право інтелектуальної власності» може вживатися як у суб'єктивному, так і в об'єктивному значенні. У цивільному праві такі аспекти чітко розмежовані відповідно до положень ЦК. В об'єктивному розумінні право інтелектуальної власності охоплює систему правових норм, які врегульовують майнові відносини та забезпечують охорону й реалізацію прав на інтелектуальні об'єкти. У суб'єктивному значенні воно належить конкретному суб'єкту та визначає його можливості щодо володіння, використання й розпорядження відповідними результатами інтелектуальної діяльності.

Право інтелектуальної власності в об'єктивному розумінні поділяють на два види. Перша група - це договори, угоди, конвенції, ратифіковані ВРУ. Стаття 9 Конституції визначає їх частиною національного законодавства. Такими джерелами є Договір про патентну кооперацію [5], Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків [6], Паризька конвенція про охорону промислової власності [7], Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [8] та Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право [9].

До другої групи джерел, які врегульовують питання інтелектуальної власності відносять внутрішні нормативно-правові акти – закони та підзаконні акти. Цивільний кодекс України [4] лежить в основі регулювання правовідносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Другорядну роль відіграють закони та підзаконні нормативно-правові акти [10, с.226].

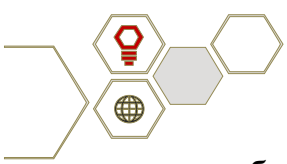
Вітчизняний науковець С. В. Холявка зазначає, що відповідно до чинного законодавства, кожна особа має право звернутися до суду для захисту своїх прав

інтелектуальної власності відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України, яка визначає загальні способи захисту порушених, оспорених або невизнаних прав та інтересів. Водночас, стаття 432 ЦК України [4] передбачає можливість судового захисту прав інтелектуальної власності шляхом ухвалення рішень про застосування запобіжних заходів, спрямованих на запобігання порушенням та збереження доказів. Суд може постановити вилучення з цивільного обороту та знищення товарів, виготовлених із порушенням прав інтелектуальної власності, а також матеріалів і засобів, які використовувалися для їхнього виробництва. Також можливе призначення разової грошової виплати замість інших заходів захисту, якщо порушення було ненавмисним і не призвело до недбалості, а традиційні способи захисту виявилися непропорційними завданій шкоді. Окрім того, законодавство передбачає компенсацію замість відшкодування збитків, а також публікацію інформації про порушення за заявою позивача [11, с. 179].

Досить цікаво розглянути позицію авторів Концепції оновлення Цивільного кодексу України, згідно з якою важливим аспектом реалізації Угоди про асоціацію є впровадження єдиного з Європейським Союзом правового режиму охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Це має особливе значення в контексті функціонування поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Крім того, така гармонізація сприятиме досягненню мети асоціації, а саме підтримці України в процесі завершення переходу до ринкової економіки, в тому числі й через поступову адаптацію національного законодавства до норм Європейського Союзу [12, с. 61].

У грудні 2023 року Президентом України, з метою підсилення захисту інтелектуальної власності підписав Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів» [13], який набрав чинності з 1 липня 2024 року. Контрабанда товарів вартістю до 15,14 млн грн карається штрафом від 170 до 425 тис. грн. Якщо вартість перевищує цю суму, можливе покарання у вигляді штрафу від 850 тис. грн. до 11 років ув'язнення з конфіскацією майна. Незаконне ввезення підакцизних товарів до 2,271 млн грн загрожує штрафом від 340 тис.

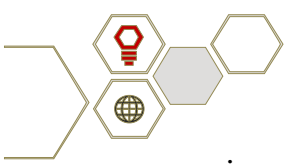

грн. або позбавленням волі до 6 років. Якщо вартість перевищує цей поріг, передбачено штраф від 1,275 млн грн та ув'язнення до 12 років із конфіскацією. Відповідальність за контрабанду нестимуть усі причетні до злочину [14].

Вітчизняна дослідниця П. Ю. Шпенова вказує, що Україна стала повноправним членом СОТ у 2008 році, а тому приєдналася до Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС). Як держава-засновник ООН, стала членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності у 1970 році. З того часу Україна активно бере участь у засіданнях усіх керівних органів ВОІВ, а також у роботі її спеціалізованих комітетів. Україна, як сторона міжнародних договорів з інтелектуальної власності, виконує деякі адміністративні функції ВОІВ та приєдналася до багатьох угод. Серед них: Бернська конвенція, Паризька конвенція, Договір ВОІВ про авторське право, Договір про патентну кооперацію, Мадридська угода, Гаазька угода та інші. Також Україна бере участь у договорах щодо класифікації знаків, промислових зразків і товарних знаків. Ці міжнародні угоди сприяють гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Угода ТРІПС встановлює мінімальні стандарти для визнання та захисту об'єктів інтелектуальної власності, відіграючи ключову роль у сприянні торгівлі знаннями та творчими результатами. Вона допомагає вирішувати торговельні суперечки, пов'язані з інтелектуальною власністю, та надає членам СОТ свободу дій у реалізації внутрішньої політики. Також угода сприяє розвитку інновацій, передачі технологій і суспільному добробуту. ТРІПС юридично закріплює зв'язок між інтелектуальною власністю та торгівлею, забезпечуючи баланс у системі її захисту.

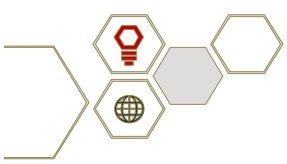
Члени СОТ мають свободу у виборі способу впровадження положень Угоди ТРІПС у своєму законодавстві, проте Україна зобов'язалася виконувати її вимоги після приєднання до СОТ. Згідно зі статтею 1 ТРІПС, країни можуть передбачати вищий рівень захисту інтелектуальної власності, якщо це не суперечить угоді. Документ охоплює ключові аспекти, зокрема мінімальні стандарти захисту, механізми забезпечення дотримання прав та вирішення

спорів між членами СОТ. Крім того, ТРІПС містить спеціальні перехідні положення для імплементації своїх норм. Захист інтелектуальної власності також є важливою частиною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема в її 9-й главі.

Згідно з Угодою про асоціацію Україна – ЄС, сторони зобов'язані забезпечувати ефективне виконання міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, учасниками яких вони є. Відповідно до статті 158, положення Угоди доповнюють і уточнюють права та обов'язки сторін згідно з ТРІПС та іншими міжнародними угодами. Документ містить прямі посилання на ключові конвенції, такі як Римська, Бернська та Паризька, а також на Договір ВОІВ про авторське право та Договір про виконання і фонограми. Крім того, в Угоді враховано Дохійську декларацію та Міжнародну конвенцію з охорони нових сортів рослин. Таким чином, вона сприяє узгодженню українського законодавства з міжнародними стандартами [15].

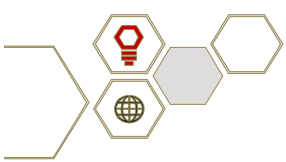
Питання захисту інтелектуальної власності у міжнародному правовому просторі є важливою темою для дослідження. Так, О. О. Ізбаш зазначає, що модернізація міжнародних норм та стандартів призводить до вдосконалення норм у відповідності до потреб суспільства в галузі міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності [16, с. 81]. Дослідниця З. Скарлецька зазначає, що питання охорони інтелектуальної власності набуло значної актуальності під час Міжнародної виставки винаходів у Відні 1873 року. Це виявилось у відмові деяких учасників від представлення своїх розробок через побоювання щодо можливого незаконного використання їхніх ідей в інших країнах. У 1893 році відбулося об'єднання Бернського та Паризького бюро, що спричинило створення Міжнародного бюро з охорони інтелектуальної власності, яке базувалося в Берні. Дана організація стала попередницею Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), яка на сучасному етапі, співпрацюючи з державами-членами та за підтримки Секретаріату, здійснює комплекс заходів, спрямованих на розвиток системи охорони інтелектуальної власності. Основні напрями її діяльності включають гармонізацію національного

законодавства та правових процедур, надання міжнародних послуг щодо реєстрації прав на об'єкти промислової власності, сприяння обміну інформацією в цій сфері, а також забезпечення техніко-правової підтримки для країн, що розвиваються [17].

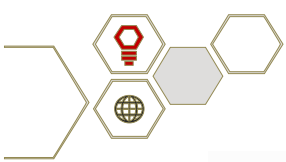
Отже, захист прав інтелектуальної власності є важливим компонентом правової системи, яка сприяє інноваційному розвитку та економічному зростанню. Міжнародні стандарти у цій сфері, зокрема угоди ВОІВ і ТРІПС, встановлюють загальні принципи охорони інтелектуальних прав, які адаптуються національним законодавством кожної країни. Вітчизняне законодавство поступово наближається до міжнародних норм, однак потреба в подальшому вдосконаленні механізмів захисту залишається відкритою і потребує додаткового опрацювання.

Висновки. Опрацювавши визначене питання необхідно зазначити, що розвиток цифрових технологій вимагає вдосконалення правових механізмів захисту інтелектуальної власності, оскільки сучасні виклики у цій сфері пов'язані з порушеннями прав в міжнародному середовищі та складністю їх доведення. Міжнародні угоди встановлюють основні стандарти захисту, проте адаптація національного законодавства до цих норм залишається актуальним завданням. Важливим напрямом є створення ефективних механізмів боротьби з порушеннями, посилення правозастосовної практики та запровадження цифрових технологій для моніторингу й контролю. Гармонізація національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів сприятиме підвищенню правової визначеності та ефективному захисту прав правовласників. Подальший розвиток правової системи у сфері інтелектуальної власності має включати вдосконалення механізмів відповідальності, посилення захисту авторських прав, а також розробку сучасних технологічних інструментів для протидії порушенням.

Список використаних джерел

1. Гресь Н.М. (2023) Медіація як спосіб вирішення індивідуальних трудових спорів: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю: 081 «Право». Суми, 2023. 210 с.
2. Стрельник В. В., Калита А. В., Тарасенко А. Ю. (2023) Захист права інтелектуальної власності в сучасних умовах // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Том 1, №79. С. 249 – 253. <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/44.pdf>
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. No 30. Ст. 141
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 28.04.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text
5. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1981 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text
6. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text
7. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 09.09.1886 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
8. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20.12.1996. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text
9. Комарницька І. І., Буцяк М. М. (2022) Загальні положення права інтелектуальної власності в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», с. 224-228. <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290676/284295>
10. Холявка С. В. (2024) Захист інтелектуальної власності: історія розвитку та перспективи вдосконалення в сучасній Україні // Електронне наукове

видання «Аналітично-порівняльне правознавство», №4. С. 177-182.

<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/31.pdf>

11. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
12. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів» від 09.12.2023 №3513-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#Text>
13. Захист прав інтелектуальної власності в Інтернеті. Що потрібно знати власнику. 2025. <https://www.pricecontrol.com.ua/ua/shho-potribno-znati-vlasniku-pro-zahist-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-v-merezhi-internet/>
14. Шпенова П. Ю. (2023) Вплив міжнародного співтовариства на адаптацію законодавства України у сфері інтелектуальної власності до міжнародних норм // Наукові записки. Серія: Право. 2023. <https://cusu.edu.ua/ua/nz-pravo-arhiv/586-general-information/naukovi-chasopysy-tdpu/naukovi-chasopysy-pravo/publikatsii/15392-vplyv-mizhnarodnoho-spivtovarystva-na-adaptatsiyu-zakonodavstva-ukrayiny-u-sferi-intelektualnu-vlasnist-do-mizhnarodnykh-norm>
15. Ізбаш О.О. (2018) Міжнародні аспекти захисту інтелектуальних прав // Lex Portus. № 2 (10). С. 79–94. «АртЕк», 2020. 128 с.
16. Скарлецька З. (2022) Міжнародний захист прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану // Академічні візії. Вип. 14. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/210/184/187>